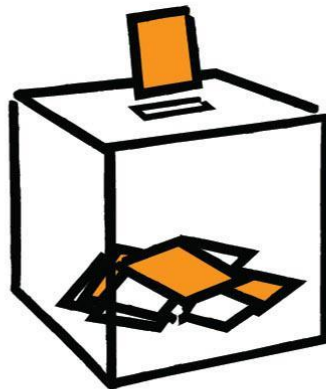

Lokalni izbori 2018.

IZVEŠTAJ DUGOROČNIH POSMATRAČA

Lučani

Kladovo

Kula

Doljevac

SADRŽAJ

Sažetak	3
Metodologija posmatranja redovnih lokalnih izbora u opštini Lučani i vanrednih lokalnih izbora u opštinama Doljevac, Kladovo i Kula	4
1. Politički kontekst u lokalnim zajednicama i atmosfera u društvu pred raspisivanje lokalnih izbora	5
2. Raspisivanje lokalnih izbora	7
3. Izborna administracija i sprovođenje izbornih aktivnosti u kampanji	9
3.1. Status domaćih i međunarodnih posmatrača na redovnim i vanrednim lokalnim izborima 2018	9
3.2. Proglašenje lista i bojkot	9
3.3. Broj stanovnika i broj upisanih birača u opštinama Doljevac, Lučani, Kladovo i Kula	10
4. Tok predizborne kampanje	11
4.1. Komunikacija sa biračima	11
4.2. Teme i poruke u kampanji: rezultati opštinske vlasti kao zasluge stranke i negativna kampanja	12
4.3. Funkcionerska kampanja: funkcioner kao nosilac poruka i promoter kontinuiteta vlasti	14
4.4. Zloupotreba javnih resursa	16
4.5. Potkup i pristisci na birače i aktere u izbornom procesu	18
<i>Pristisci na izborne aktere: "sumnjivi" napadi na aktiviste i propagandi materijal u kampanji</i>	18
<i>Pristisci na birače: nepoznata vozila, otvorene pretnje i kupovina glasova</i>	19
4.6. Kampanja u medijima: programi lista u senci poseta funkcionera	20

Sažetak

Raspisivanje vanrednih lokalnih izbora u Doljevcu, Kladovu i Kuli izaziva sumnju u legalnost ovog postupka, s obzirom na to da ostaje nejasno na osnovu kog zakonskog uslova su ti izbori raspisani. Crta posmatračka misija je podnela Ustavnom sudu u jednom od tri slučaja nisu stvoreni zakonski uslovi za njihovo raspisivanje

Glavni nalaz Crta posmatračke misije je da predizborna kampanja u Doljevcu, Lučanima, Kladovu i Kuli protiče u znaku funkcionerske kampanje. U sve četiri opštine zabeleženo je intenzivno prisustvo republičkih funkcionera - od ministara do direktora službi i javnih preduzeća - praćeno zloupotrebom javnih resursa za promovisanje kontinuiteta aktuelne vlasti. Takođe, u kampanji su prisutni različiti oblici pritisaka na birače, kao i aktivnosti humanitarnog karaktera koje organizuju opštine, a za koje se osnovano sumnja da se radi o promociji stranaka koje čine vlast.

Sa duge strame, kampanjska aktivnost proglašanih lista, je na izrazito niskom nivou u sve četiri opštine, a u poređenju sa intenzitetom aktivnosti koji je primećen tokom beogradskih izbora održanih u martu 2018.

Kampanja protiče bez konkretnih programa i poruka izbornih aktera. Liste partija na vlasti se oslanjaju na rezultate javne vlasti u prethodnom periodu, zamagljujući, pri tom, liniju između institucije i partije. Opozicioni blok u Lučanima se oslanja na negativnu kampanju protiv Srpske napredne stranke i njihovih koalicionih partnera.

Predizborna kampanja je obeležena atmosferom pretnji i pritisaka na birače, koji su najizraženiji u opštini Lučani. Takođe, prisutni su i pritisci na izborne aktere. Kampanja kojom se građani pozivaju na bojkot izbora nije primećena ni u jednoj od četiri opštine u dosadašnjem toku kampanje.

Mediji izveštavaju o lokalnim izborima u sve četiri opštine u najvećoj meri u kontekstu poseta i aktivnosti republičkih i lokalnih funkcionera. O izbornoj kampanji se najviše može čuti od lokalnih medija, dok mediji sa nacionalnom pokrivenošću o njima izveštavaju samo u kontekstu incidenata.

U dosadašnjem toku kampanje, Crta posmatračka misija nije zabeležila veća odstupanja u radu i aktivnostima lokalne izborne administracije u pogledu sprovođenja pripremnih radnji za održavanje izbora.

Crta posmatračkoj misiji su prihvaćene akreditacije za praćenje rada organa za sprovođenje izbora u Lučanima, Kuli i Kladovu, dok Opštinska izborna komisija u Doljevcu, do zaključenja ovog izveštaja još nije odgovorila na predat zahtev za akreditaciju posmatrača.

Metodologija posmatranja redovnih lokalnih izbora u opštini Lučani i vanrednih lokalnih izbora u opštinama Doljevac, Kladovo i Kula

Tokom ovog perioda tim dugoročnih posmatrača pratio je više aspekata izbornog procesa pre samog izbornog dana: izbornu kampanju (opšte informacije u vezi s kampanjom, glavne teme kampanje, generalnu atmosferu kampanje, slučajeve neregularnosti ali i slučajeve teških povreda izbornog zakona tokom izvođenja kampanje); rad izborne administracije; korišćenje javnih resursa u kampanji i izveštavanje medija o kampanji, izbornim listama i kandidatima. Osam dugoročnih posmatrača Crta posmatračke misije je počelo posmatranje toka predizborne kampanje u Doljevcu, Lučanima, Kladovu i Kuli 11. novembra 2018. godine. Izveštaj koji je pred vama pokriva mesec dana kampanje u periodu od 11. novembra do 9. decembra, odnosno nalaze iz četiri izveštaja dugoročnih posmatrača Crta posmatračke misije.

U sklopu pripremnih radnji za praćenje izbornog procesa, Crta posmatračka misija se sastala sa predstavnicima opštinskih uprava i opštinskih izbornih komisija u sve četiri opštine. Dugoročni posmatrači Crta posmatračke misije su se, u periodu koji pokriva ovaj izveštaj, su pozive na periodične sastanke upućivali svim relevantnim aketrima - predstavnicima proglašanih lista, institucija, medija i civilnog društva - u izbornom procesu za potrebe prikupljanja informacija o toku kampanje.

Naša metodologija za dugoročno praćenje izbornog procesa bazira se na najvišim međunarodnim standardima za posmatranje izbora - Deklaraciji o principima za međunarodno posmatranje izbora, Kodeksu ponašanja za međunarodne posmatrače izbora, Deklaraciji o principima za nepartijsko posmatranje izbora od strane građanskih organizacija i Kodeksu ponašanja za nepartijske posmatrače. Ova metodologija nam omogućava da izveštavamo o kvalitetu samog izbornog procesa.

Međutim, usled ograničenih kapaciteta, Crta posmatračka misija nije u mogućnosti da posmatra sve faze izbornog procesa - kampanju, izborni dan i postizborni period - u sve četiri opštine. Crta posmatračka misija organizuje posmatranje rada birackih odbora na svih 43 biračkih mesta u opštini Lučani. U preostale tri opštine, mobilni timovi će pratiti dešavanja tokom izbornog dana, kako bismo javnosti pružili generalnu ocenu društvene i političke atmosfere na dan izbora.

1. Politički kontekst u lokalnim zajednicama i atmosfera u društvu pred raspisivanje lokalnih izbora

Raspisivanje redovnih lokalnih izbora u Lučanima za 16. decembar 2018. godine praćeno je raspisivanjem vanrednih lokalnih izbora u Kuli, Kladovu i Doljevcu za isti datum. Vanredni izborni ciklusi u Srbiji nisu retkost. U proteklih šest godina, **građani su vanredno birali odbornike u 21 opštini.**

Poslednji redovni ciklus za opšte lokalne izbore u Srbiji održan je 2016. godine. Međutim, praksa raspisivanja vanrednih izbora dovela je do poremećaja u izbornim ciklusima. Iako su 2016. godine lokalni izbori bili raspisani za sve opštine u Srbiji, na njima nije učestvovalo 14 opština u kojima su **vanredni izbori bili održani u periodu od 2013. do 2015. godine - uključujući i Lučane.** Vanredni izbori u Kuli, Kladovu i Doljevcu zakazani za 16. decembar su ujedno i **prvi vanredni izbori u ovim opštinama od 2006. godine.** Za razliku od opštine Lučani, u kojoj je odlazeća opštinska vlast formirana na vanrednim izborima 2014, tako je odlazeća vlast u Kuli, Kladovu i Doljevcu formirana na opštim redovnim izborima 2016. godine.

Odlazeću lokalnu vlast predvodi Srpska napredna stranka, koja je na lokalnim izborima 2016. godine **u Kuli osvojila 41.57% glasova, u Kladovu 55.93% glasova, a u Doljevcu 70.97% glasova.** Na vanrednim izborima za odbornike opštine **Lučani** 2014. godine, Srpska napredna stranka je osvojila **50.06% glasova.**

Uoči raspisivanja lokalnih izbora u ove četiri opštine, Srpska napredna stranka, **samostalno ili u koaliciji čini deo vlasti u 157 opština u Srbiji.**¹ Na republičkom nivou, Srpska napredna stranka je zajedno sa svojim koalicionim partnerima - Socijaldemokratskom partijom Srbije, Partijom ujedinjenih penzionera Srbije, Novom Srbijom, Pokretom socijalista, Srpskim pokretom obnove, Srpskom narodnom partijom, Pokretom snaga Srbije, Samostalnim DSS - na parlamentarnim izborima 2016. godine osvojila 48,26% glasova. Ova stranka je nakon izbora formirala koalicionu vladu sa Socijalističkom partijom Srbije. Na predsedničkim izborima 2017. godine, predsednik Srpske napredne stranke, Aleksandar Vučić, odneo je pobjedu u prvom krugu izbora. Aleksandar Vučić nakon stupanja na novu dužnost nije napustio mesto predsednika stranke. Nakon ovog poteza, u Srbiji je zaokružen proces u kom je Srpska napredna stranka preuzela sve vodeće pozicije moći u zemlji na republičkom i lokalnom nivou, uključujući i neposredno biranu poziciju predsednika republike, koji je istovremeno i predsednik stranke. Ovaj proces ukazuje na tendenciju da se naruši podela vlasti i politička moć centralizuje. U praksi, ovaj trend se ogleda u Narodnoj skupštini Republike Srbije, koja ne sprovodi svoju nadzornu funkciju nad izvršnom vlašću, dok vladajuća većina zakonodavnu funkciju zloupotrebljava kako bi onnesposobila debatu o zakonima i drugim važnim pitanjima u skupštini. Sa druge strane, izvršna vlast, kroz predlog za promenu Ustava Republike Srbije u domenu pravosuđa, pokazuje nameru da nezavisnost sudske grane vlasti dodatno umanj. Osim toga, položaj medija u Srbiji se sve više pogoršava. Lokalni mediji se zatvaraju ili suočavaju

---

¹ Trinaest opština u kojima Srpska napredna stranka ne učestvuje u vlasti su: Šabac, Novi Beograd (Beograd), Stari Grad (Beograd), Svilajnac, Čajetina, Paraćin, Ražanj, Ćićevac, Aleksandrovac, Sjenica, Surdulica, Bosilegrad i Bujanovac. Podaci www.kojenavlasti.rs

sa različitim vrstama političkih i ekonomskih pritisaka, dok je sve manje medija koji objektivno i nepristrasno izveštavaju o društveno-političkim zbivanjima. Napadi na preostale nezavisne medije od strane predstavnika javne vlasti su skoro svakodnevni i usmereni su ka tome da ih diskredituju i okvalifikuju kao nepoželjne društvene aktere. Kao posledica, građani ostaju bez kvalitetnih, proverenih i kredibilnih informacija i ostaju prepušteni tabloidnom izveštavanju prorežimskih medija. Centralizacija moći, gušenje slobode medija i slabljenje demokratskih institucija predstavlja temu poslednjih izveštaja domaćih i međunarodnih aktera koji se bave demokratizacijom Srbije.

Iznenadni izbori, koji se često raspisuju i suprotno odredbama zakona kada se radi o izborima na lokalnom nivou², žvone građana Srbije stavljaju u vanredno stanje kampanje. Iznenadni izbori onemogućavaju građanima da prate učinak javne vlasti i drže je odgovornom za politike koje sprovodi. Osim toga, iznenadni izbori su izvor opšte nesigurnosti, s obzirom na to da se u javnosti doživljaju kao instrument kojim se proverava lojalnost biračkog tela i snage opozicije. Sve ovo dovodi do obesmišljavanja izbora kao važnog obeležja demokratskog društva. Rezultati istraživanja kroz koje Crta prati rad i izveštavanje medija u izbornom procesu i izvan njega, ukazuju na to da je neprekidno stanje kampanje ispunilo javni prostor samopromocijom bez rezultata, međusobnim optuživanjem vlasti i opozicije, sve većom tabloidizacijom društva. Nalazi Crtinog istraživanja ukazuju na to da su mediji u Srbiji postali kanal kroz koji se, kroz dezinformacije i pristrasno izveštavanje, šire uticaji nedemokratskih stranih aktera.

Atmosfera izbornog procesa, kao i kvalitet sprovođenja izbora za odbornike Grada Beograda koji su održani 4. marta 2018. godine, ukazali su na to da se u Srbiji odvija narušavanje standarda za slobodne i fer izbora.³ Javna vlast izuzetno slabo ispunjava preporuke posmatračke misije OEBS, dok kada ih ispunjava fokus stavlja na tehničke, a ne na suštinske preporuke za unapređenje kvaliteta procesa. Neke od preporuka koje ističemo su potreba da se mediji oslobode političkog i ekonomskog pritiska, ili da nezavisne institucije - Agencija za borbu protiv korupcije i Regulatorno telo za elektronske medije - odgovorno izvršavaju svoju funkciju u izborima.

---

² Povodom vanrednih izbora održanih u decembru 2017. godine u Zaječaru, Vrbasu i Odžacima, Crta je podnela inicijativu Ustavnom sudu za razmatranje ustavnosti i zakonitosti odluke o njihovom raspisivanju. Do dana zaključenja izveštaja, Ustavni sud nije postupao po podnetoj inicijativi.

³ Crta posmatračka misija, *Beogradski izbori 2018 - Finalni izveštaj Crta posmatračke misije*, avgust 2018, http://crta.rs/wp-content/uploads/2018/08/CRTA_BG-izbori-finalni-izvestaj.pdf

2. Raspisivanje lokalnih izbora

Predsednica Narodne skupštine Republike Srbije, Maja Gojković, raspisala je 28. oktobra 2018. godine redovne lokalne izbore u Lučanima i vanredne lokalne izbore u Doljevcu, Kladovu i Kuli za 16. decembar 2018. godine.

Međutim, nalazi Crta posmatračke misije ukazuju na potencijalno protivpravno raspisivanje vanrednih lokalnih izbora, zbog čega je Crta podnela Ustavnom sudu inicijative za ocene ustavnosti i zakonitosti odluka Vlade o raspuštanju skupština i obrazovanju privremenih organa u ove tri opštine .

Prema **članu 85 Zakona o lokalnoj samoupravi**, vanredni lokalni izbori mogu biti raspisani jedino u sledećim situacijama: 1) ukoliko se skupština opštine nije sastajala tri meseca; 2) ukoliko skupština opštine ne izabere predsednika opštine i opštinsko veće u roku od mesec dana od dana konstituisanja skupštine jedinice lokalne samouprave ili od dana njihovog razrešenja, odnosno podnošenja ostavke; 3) ukoliko lokalna samouprava ne usvoji statut ili budžet u zakonom propisanom roku. Dovoljno je da bar jedna okolnost iz ovog člana zakona nastupi, a da budu ispunjeni uslovi za održavanje vanrednih izbora.

Zakon o lokalnoj samoupravi predviđa da se ostavka može dati pismeno ili usmeno na sednici skupštine. Međutim, u pogledu pismeno podnete ostavke ovaj Zakon **ne precizira da se mora raditi o overenoj ostavci** (kao što, na primer, to propisuje Zakon o izboru narodnih poslanika za slučaj njihove ostavke). Jedino jasno pravilo koje sadrži jeste da, **ukoliko je ostavka podneta pismeno**, predsednik skupštine opštine o tome mora obavestiti odbornike na prvoj narednoj sednici. Predsednik opštine, dakle, tom prilikom samo obaveštava odbornike o činjenici ostavke predsednika opštine. **Ipak, Zakon ne predviđa obavezu predsednika skupštine opštine da u slučaju ostavke sazove sednicu. Obaveštavanje javnosti o ovoj okolnosti nije predviđeno Zakonom.** Suprotno tome, sam Ustav Srbije, u slučaju ostavke predsednika republike ili predsednika Vlade, predviđa da se o ostavci javnost obaveštava istovremeno sa njenim dostavljanjem Narodnoj skupštini.

Zakon, nadalje, **ne sadrži ni jasne odredbe koje se tiču momenta prestanka mandata predsednika opštine** koji je podneo ostavku. Ipak, imajući u vidu činjenicu da rok za izbor novog predsednika počinje da teče „podnošenjem ostavke“, kao i da okolnost da se odbornici o toj činjenici samo obaveštavaju, jasno je da je namera zakonodavca bila da momenat podnošenja stavke veže za momenat njene predaje skupštini opštine.

Konačno, uprkos tome što se novi predsednik opštine može izabrati samo na sednici skupštine, Zakon ne predviđa obavezu njenog održavanja u slučaju ostavke. Sednica se može održati na inicijativu samog predsednika skupštine, kao i predsednika opštine, opštinskog veća ili 1/3 odbornika. U mnogim lokalnim samoupravama u Srbiji, predsednik skupštine, predsednik opštine i veće potiču iz iste političke opcije a opozicionih odbornika retko ima dovoljno da podnesu predlog za održavanje sednice. Jasno je da u takvim okolnostima oni nemaju ni dovoljnu većinu da izaberu predsednika opštine. Međutim, prilika da se o tome odlučuje u predstavničkom telu građana mora biti obezbeđena.

U Doljevcu je predsednik opštine Goran Ljubić je podneo ostavku na sednici Skupštine 11. oktobra 2018. Ostavku je podneo usmenim putem što su mediji objavili. Ostavka u pisanom obliku nije dostavljena Skupštini niti je objavljena na sajtu opštine Doljevac, kao ni u Službenom glasniku Republike Srbije. Odluku o raspuštanju Skupštine Doljevca i obrazovanju privremenog organa Vlada Srbije je donela na sednici 25. oktobra 2018. **Privremeni organ je obrazovan 14 dana posle podnošenja ostavke predsednika opštine čime nije ispoštovan rok od mesec dana da se sastane Skupština i izabere novog predsednika opštine.**

U Kuli su mediji objavili da je predsednik opštine, izabran 11. juna 2018. godine, podneo ostavku 4. novembra. Međutim, ta ostavka nije kasnije potvrđena. Na sajtu opštine Kula, službenom listu opštine, kao ni u Službenom glasniku Republike Srbije nije objavljena njegova ostavka. Odluku o raspuštanju Skupštine Kula i obrazovanju privremenog organa Vlada Srbije je donela na sednici 25. oktobra 2018. **I u ovoj situaciji nije ispoštovan rok od 30 dana da se sastane Skupština i izabere novog predsednika opštine. Poslednja sednica Skupštine opštine Kula je održana 5. septembra, tako da ni zakonski uslov za raspisivanje vanrednih izbora ukoliko se skupština opština nije sastala duže od tri meseca, nije ispunjen.**

U Kladovu takođe nije postojala zvanična potvrda da je predsednik opštine, izabran 20. jula 2018. godine, podneo ostavku. Ostavka predsednika opštine nije objavljena ni na sajtu opštine Kladovo, ni u Službenom glasniku Republike Srbije. Odluka o raspuštanju Skupštine Kladovo i obrazovanju privremenog organa Vlada Srbije je donela na sednici 25. oktobra 2018. **Kao i slučaju Kule, poslednja sednica Skupštine opštine Kladovo je održana 26. septembra 2018. godine tako da ni u ovom slučaju nije ispunjen uslov po kom se izbori raspisuju ukoliko se skupština nije sastajala tri meseca.**

Zbog nemogućnosti da se dođe do rešenja o ostavkama predsednika opština, Crta posmatračka misija je uputila zahteve za pristup informacijama od javnog značaja u sve tri opštinske uprave. Na osnovu odgovora na zahteve, Crta posmatračka misija je ostvarila uvid u sve tri ostavke predsednika opština koje su dostavljene Ministarstvu državne uprave i lokalne samouprave.

Sve tri ostavke datirane su na 25. septembar 2018. godine i sva trojica predsednika opštine podneli su „**neopozivu ostavku iz ličnih razloga**“. Osim toga, sva tri predsednika skupštine u ove tri opštine dostavili su 19. oktobra 2018. godine dopis Ministarstvu da **ne nameravaju da zakažu sednicu Skupštine niti da imaju zahtev ovlašćenih predlagača za sazivanje sednice.**

Prilikom raspuštanja skupština još jednom su zloupotrebljeni nedostaci Zakona o lokalnoj samoupravi i Zakona o lokalnim izborima koji umnogome mogu uticati na Ustavom zajamčeno pravo građana na lokalnu samoupravu.

3. Izborna administracija i sprovođenje izbornih aktivnosti u kampanji

U dosadašnjem toku kampanje, Crta posmatračka misija nije zabeležila veća odstupanja u radu i aktivnostima lokalne izborne administracije u pogledu sprovođenja pripremnih radnji za održavanje izbornog dana.

Opštinske izborne komisije su izradile i usvojile dokumenta od značaja za pripremu i sprovođenje izbora - uputstvo za sprovođenje izbora, rokovnike za sprovođenje izbornih radnji i pravilnike o radu biračkih odbora i druge forme od značaja za podnošenje izbornih lista.

Uvidom u internet sajtove opština, zaključujemo da je rad opštinske izborne komisije u Kladovu najmanje transparentan, s obzirom na to da dokumentaciju o sprovođenju izbora, kao i odluke i rešenja OIK-a, nije moguće pronaći na zvaničnoj internet stranici opštine. Sa druge strane, opštine Lučani i Kula su sve relevantne odluke i formulare blagovremeno postavili na zvaničnim internet stranicama.

3.1. Status domaćih i međunarodnih posmatrača na redovnim i vanrednim lokalnim izborima 2018

Opštinska izborna komisija u Lučanima je jedina od sve četiri opštine koja je regulisala status domaćih i međunarodnih posmatrača u ranijim izbornim procesima. Preostale tri opštinske izbore komisije u Doljevcu, Kladovu i Kuli, međutim, u svojim aktima nisu regulisale status posmatrača do ovog izbornog ciklusa.

U sklopu sprovođenja pripremnih radnji za posmatranje predizborne kampanje, izbornog dana i aktivnosti nakon izbornog dana do momenta proglašenja konačnih rezultata, Crta posmatračka misija je organizovala sastanke sa predstavnicima sve četiri opštinske izborne komisije. Crta posmatračka misija je predstavnicima opštinskih izbornih komisija u Doljevcu, Kladovu i Kuli uručila predlog, zasnovan na međunarodnim standardima za slobodne i fer izbore i primerima dobre prakse koji već postoje u Srbiji⁴, na koji način mogu da urede položaj posmatrača. Sve tri opštinske izborne komisije su prihvatile predlog Crte, čime su obezbedile da posmatrači po prvi put budu zvanično prepoznati u dokumentima za sprovođenje izbora u ovim opštinama.

Crta posmatračkoj misiji su prihvaćene akreditacije za praćenje rada organa za sprovođenje izbora u Lučanima, Kuli i Kladovu, dok Opštinska izborna komisija u Doljevcu, do zaključenja ovog izveštaja još nije odgovorila na predat zahtev za akreditaciju posmatrača.

3.2. Proglašenje lista i bojkot

Rok za podnošenje izbornih lista je u sve četiri opštine bio 30. novembar, dok je rok za objavljivanje zbirne liste u službenim listovima opština bio 5. decembar 2018. godine.

---

⁴ Poslovník Republičke izborne komisije.

U Lučanima je proglašeno osam izbornih lista: “Aleksandar Vučić - Zato što volimo Lučane i Dragačevo”, “Milan Krkobabić - Partija ujedinjenih penzionera Srbije - I Lučani su Srbija”, “Pokret obnove Kraljevine Srbije - Dragan Jovičić”, “Savez za Srbiju - Savez za Dragačevo - Milan Radičević - Srpski pokret Dveri - Demokratska stranka - Narodna stranka - Zajedno za Srbiju - Zdrava Srbija - Levica Srbije - Pokret za preokret - Sloga - Otadžbina”, “Dr Vojislav Šešelj - Srpska radikalna stranka”, “Ivica Dačić - Socijalistička partija Srbije - Bolja Srbija”, Grupa građana “Jedan tim - Ivica Vukićević”, “Jedinstvena Srbija - Dragan Marković Palma”.⁵

U Kuli je proglašeno osam izbornih lista: “Aleksandar Vučić - Zato što volimo Kulu”, “Socijalistička partija Srbije - Ivica Dačić”, “Pokret obnove Kraljevine Srbije - Marko Košutić”, Ruska stranka - Dušan Hajduković - Kekini principi”, “Pokret socijalista - Aleksandar Vulin”, “Srpska radikalna stranka - dr Vojislav Šešelj”, “Partija ujedinjenih penzionera Srbije - Milan Krkobabić - i Kula je Srbija” i “Grupa građana “Kritična masa”.⁶

U Doljevcu je proglašeno šest izbornih lista: “Aleksandar Vučić - Zato što volimo Doljevac”, “Milan Krkobabić - Partija ujedinjenih penzionera Srbije - I Doljevac je Srbija”, “Ivica Dačić - Socijalistička partija Srbije”, “Jedinstvena Srbija - Dragan Marković Palma”, “Dr Vojislav Šešelj - Srpska radikalna stranka” i “Savez za demokratski Doljevac”.

U Kladovu su proglašene četiri izborne liste: “Aleksandar Vučić – zato što volimo Kladovo”, “Ivica Dačić SPS – Jedinstvena Srbija Dragan Marković Palma”, “Partija ujedinjenih penzionera Srbije – I Kladovo je Srbija” i “dr Vojislav Šešelj- Srpska radikalna stranka”.

Opozicione stranke opredelile su se na bojkot izbora u Kuli, Doljevcu i Kladovu. Osim u Kuli, gde je izbornu listu predala grupa građana “Kritična masa” i u Doljevcu, gde je izbornu listu predala grupa “Savez za demokratski Doljevac”, preostale proglašene liste čine aktuelnu vlast - kako na republičkom, tako i na lokalnom nivou. Osim toga, Srpska radikalna stranka, koja slovi za opozicionu stranku, je predala listu “dr Vojislav Šešelj - Srpska radikalna stranka” u sve četiri opštine.

3.3. Broj stanovnika i broj upisanih birača u opštinama Doljevac, Lučani, Kladovo i Kula

Nakon navoda Saveza za Srbiju⁷ o povećanom broju birača u opštini Lučani, CRTA posmatračka misija je pokušala da proveri iznete navode direktnim obraćanjem opštini Lučani, ali i Doljevcu, Kladovu i Kuli. CRTA posmatračka misija je kao glavni mehanizam u komunikaciji s gradskim opštinama koristila zahtev za slobodan pristup informacijama od javnog značaja, kojim je od svih opština tražen broj birača na dan prijema zahteva. Zahtevi su upućeni opštinama u dva navrata - na početku novembra i na početku decembra meseca.

⁵ Rešenje o utvrđivanju zbirne izborne liste u Lučanima, http://www.lucani.rs/izbori2018/zbirna_lista.pdf

⁶ Rešenje o utvrđivanju zbirne izborne liste u Kuli, <http://kula.rs/wp-content/uploads/izbori/Resenje%20o%20utvrđivanju%20zbirne%20izborne%20liste.pdf>

⁷ <http://ozonpress.net/politika/izborna-krada-u-lucane-se-doselilo-300-gradana/>

Nakon prijema odgovora utvrđeno je da nije bilo značajnih promena broj upisanih birača u opštini Lučani na početku decembra meseca (16.483) u odnosu na početak novembra (16.476). Ovaj broj je manji od broja upisanih u birački spisak za predsedničke izbore 2017. godine, kada je on iznosio 17.019 birača. Posmatrano od 2012. godine, broj birača za lokalne izbore u Lučanima se **smanjio za oko 1.700**.

Veća odstupanja nisu zabeležena ni u ostalim opštinama.

4. Tok predizborne kampanje

Izborna kampanja koja se sprovodi u sve četiri opštine je niskog intenziteta, u poređenju sa aktivnostima koje izborni akteri sprovode tokom opštih, republičkih izbora, ali i u poređenju sa intenzitetom kampanjskih aktivnosti tokom izbora za odbornike Grada Beograda, koji su održani u martu 2018. godine.

Crta posmatračka misija ipak konstatuje da se - kao i u ranijim izbornim procesima na nacionalnom i lokalnom nivou - intenzitet predizborne kampanje u sve četiri opštine povećava sa približavanjem izbornog dana.

Glavni nalaz Crta posmatračke misije je da predizbornu kampanju u Doljevcu, Lučanima, Kladovu i Kuli obeležava niska aktivnost proglašanih lista, ali i veliko angažovanje lokalnih i republičkih funkcionera, uključujući i zloupotrebu javnih resursa. Kampanja protiče bez konkretnih programa i poruka proglašanih lista. Liste partija na vlasti se oslanjaju na rezultate javne vlasti u prethodnom periodu, zamagljujući, pri tom, liniju između institucije i partije. Opozicioni blok u Lučanima se oslanja na negativnu kampanju protiv Srpske napredne stranke i njihovih koalicionih partnera. Predizborna kampanja je obeležena pretnjama i pritiscima na birače, koji su najizraženiji u opštini Lučani. Takođe, prisutni su i pritisci na izborne aktere. Aktivna kampanja kojom se građani pozivaju na bojkot izbora nije primećena ni u jednoj od četiri opštine u dosadašnjem toku kampanje.

Mediji izveštavaju o lokalnim izborima u sve četiri opštine u najvećoj meri u kontekstu poseta i aktivnosti republičkih i lokalnih funkcionera. O izornoj kampanji se najviše može čuti od lokalnih medija, dok mediji sa nacionalnom pokrivenošću o njima izveštavaju samo u kontekstu incidenata.

4.1. Komunikacija sa biračima

Akteri u izbornom procesu u Doljevcu, Lučanima, Kladovu i Kuli opredelili su se da se putem tradicionalnih, neposrednih kanala komunikacije obraćaju biračima. Kampanja "od vrata do vrata", bilbordi, plakati, štandovi i leci najvidljiviji su oblik obraćanja i interakcije sa građanima u ove četiri opštine. Gledano pojedinačno po opštinama, najveća ulična aktivnost ovakvog tipa je zabeležena u opštinama Lučani i Kula, dok je u Kladovu i Doljevcu intenzitet uličnih akcija na još slabijem nivou. Osim

toga, zabeleženo je da u **proseku** izborni akteri u **manjoj meri koriste društvene mreže**, iako se udruženje građana “Kritična masa” u Kuli dominantno oslanja na ovaj kanal u komunikaciji sa građanima. Razlog tome je što, osim Srpske napredne stranke u Kuli, Lučanima i Kladovu i Saveza za Srbiju - Dragačevo, ni jedan drugi akter koji je podneo listu u ovim opštinama nema profile opštinskih odbora na društvenim mrežama. Takođe, u svim opštinama je zabeležena izražena **kampanja putem SMS poruka**, koju u najvećoj meri koriste liste stranaka u vlasti. U Lučanima je zabeležena kampanja “od vrata do vrata”, koju od samog početka kampanje u ovoj opštini intenzivno sprovodi Srpska napredna stranka, da bi u slabijem intenzitetu ovaj vid aktivnosti u drugoj polovini novembra počeo da sprovodi i Savez za Srbiju.

Jedini izborni akter koji je do sada koristio promotivne spotove u kampanji je Srpska napredna stranka. Tako je zabeležena serija spotova u kampanji liste Srpske napredne stranke u opštini Kula, pod nazivima “Aleksandar Vučić - Zato što volimo Kulu”⁸, “Aleksandar Vučić - Zato što volimo Lipar”⁹, “Aleksandar Vučić - Zato što volimo Sivac”¹⁰ i “Aleksandar Vučić - Zato što volimo Crvenku”¹¹. Spotovi su u najvećoj meri promovisani putem društvenih mreža lokalnog ogranka SNS u Kuli. U preostale tri opštine izborni spotovi Srpske napredne stranke, do momenta zaključenja ovog izveštaja, nisu zabeleženi. Slična aktivnost nije primećena kod drugih aktera u izbornom procesu ni u jednoj od četiri opštine.

Očekujemo da se tokom finiša kampanje, koji ne spada u ovaj izveštajni period, intenziviraju kampanjske aktivnosti, naročito u kontekstu javnih skupova i završnih mitinga u sve četiri opštine.

4.2. Teme i poruke u kampanji: rezultati opštinske vlasti kao zasluge stranke i negativna kampanja

Umesto konkretnih programa i poruka biračima, sadržaj koji liste prenose građanima kroz svoje aktivnosti su u najvećoj meri bazirane ili na negativnoj kampanji ili na promociji do sada ostvarenih rezultata - naročito kada su u pitanju liste stranaka u vlasti. U situacijama kada je zabeleženo da su pojedine liste građanima prenosile određene poruke, one su uglavnom bile uopštene i sa temama u oblasti infrastrukture, zapošljavanja, položaja penzionera, unapređenja zdravstvene zaštite ili promovisanja koncepta mesnih zadruga.

Pojava da **stranka otvoreno preuzima i promoviše rezultate lokalnih vlasti i republičkih institucija kao sopstveno dostignuće**, je u velikom intenzitetu zabeležena i tokom beogradskih izbora, ali i u ovom izbornom procesu u četiri opštine.¹² Ovakav vid preuzimanja zasluga predstavlja primer zloupotrebe institucija, gde se javna vlast stavlja isključivo u funkciju stranačke promocije. Zamagljivanje granice

---

⁸ <https://www.facebook.com/sns.kula/videos/1152749541571094/>

⁹ <https://www.facebook.com/sns.kula/videos/215889015978629/>

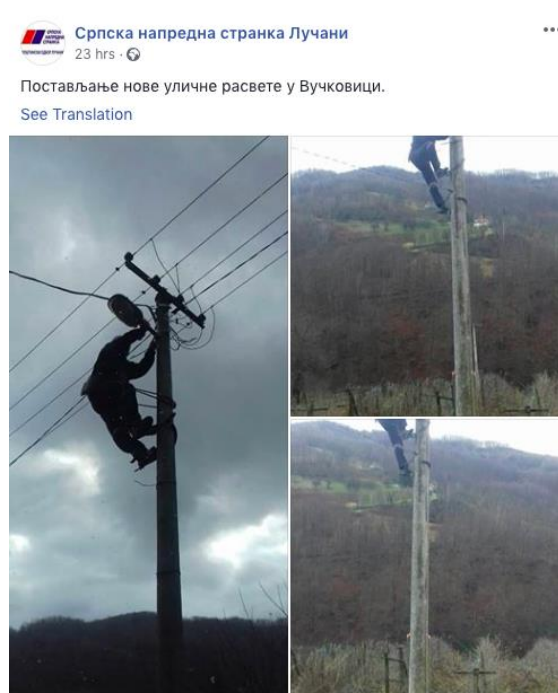
¹⁰ <https://www.facebook.com/sns.kula/videos/202330127313660/>

¹¹ <https://www.facebook.com/sns.kula/videos/301190177163654/>

¹² Crta posmatračka misija, *Beogradski izbori 2018 - Finalni izveštaj Crta posmatračke misije*, avgust 2018, http://crta.rs/wp-content/uploads/2018/08/CRTA_BG-izbori-finalni-izvestaj.pdf

između aktivnosti institucija i partije dovodi građane u zabludu o tome gde se nalazi moć donošenja odluka u društvu, prebacujući fokus, sa demokratskih institucija, na partiju.

Osim promocije rezultata javnih vlasti u prethodnom periodu, primećeno je da se **vladajuće stranke** intenzivno u **kampanji bave obnovom javne infrastrukture i inventara**. Tako se Srpska napredna stranka u Lučanima, preko svoje Fejsbuk stranice, pohvalila kako buši rupe za postavljanje novih betonskih bandera u Glogu, postavlja uličnu rasvetu u Vučkovici, Rtima i Dljinu, ili rekonstruiše puteve.

Slična situacija zabeležena je i u Kuli, gde se lokalni ogranak SNS-a pohvalio otvaranjem fabrike Kalcedonija, uređivanjem igrališta i javnih prostora, farbanjem autobuskih stajališta. U Kladovu su zabeležene slične aktivnosti. Izdvajamo situaciju u kojoj SNS Kladovo promovise predaju računara srednjoj školi¹³, iako je iz priloženog snimka jasno da je u pitanju aktivnost lokalne samouprave.¹⁴

“Kada smo razgovarali sa građanima, izraženo je mišljenje da sve aktivnosti liste br 1 (prim. aut. liste “Aleksandar Vučić - Zato što volimo Lučane”) kao što je asfaltiranje, osvetljenje, pozajmica kontejnera, itd. građani doživljavaju kao legitimne. Ustaljena je praksa ovakvih događanja, kažu građani, i dodaju ‘što nema više izbora da nam srede sve što treba’.” iz izveštaja dugoročnih posmatrača u Lučanima

¹³ <https://www.facebook.com/oosnkladovo/posts/217014269198063>

¹⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=npEaijpS5Mc&feature=youtu.be&fbclid=IwAR0B4PppWuLE64e0pFQXPRk36ajlOLtEgRvaNM76KIDIXgSs-rax9MB67sA>

Sa druge strane, opozicioni blok u Lučanima, Savez za Srbiju, je u ovom izveštajnom periodu takođe propustio da građanima predstavi konkretni program. Kampanja opozicije je u najvećoj meri negativna, odnosno usmerena protiv Srpske napredne stranke i njihovih koalicionih partnera. Kao jedan od primera ističemo ulični performans kada su aktivisti Saveza za Srbiju predstavili izložbu “Šest godina propadanja u Lučanima”.¹⁵ Udruženje “Kritična masa” u Kuli je do sada u najvećoj meri koristilo svoju zatvorenu Fejsbuk grupu da izveštava o zloupotrebama Srpske napredne stranke i pritiscima koje ova stranka vrši na građane u ovoj opštini.

4.3. Funkcionerska kampanja: funkcioner kao nosilac poruka i promoter kontinuiteta vlasti

Kao i u prethodnim izbornim procesima na republičkom i na lokalnom nivou, funkcioneri predstavljaju jedan od ključnih stranačkih aduta za prenos poruka biračima. Funkcionerska kampanja se pojavljuje u dva oblika - kao otvorena i kao skrivena. **Otvorena kampanja** predstavlja javno i nedvosmisleno korišćenje javnog položaja sa namerom da se ukaže podrška određenom političkom akteru tokom trajanja kampanje. Funkcionerska kampanja u ovom obliku je zabranjena Zakonom o agenciji za borbu protiv korupcije. Pod **skrivenom kampanjom** podrazumevamo intenziviranje redovnih aktivnosti funkcionera, uoči raspisivanja izbora ili tokom predizborne kampanje. Njihova namera je da pokažu svoje dotadašnje rezultate i buduće planove, kako bi građane ubedili da je kontinuitet vlasti od izuzetnog značaja i da svojim glasom moraju da obezbede novi mandat partiji na vlasti. Prikrivena funkcionerska kampanja se u Srbiji mnogo češće sreće nego otvorena i prisutna je u svim izbornim procesima - od republičkog do lokalnog nivoa. Međutim, Crta posmatračka misija je zabeležila da u poslednje vreme javni funkcioneri ne mare da otvoreno iskazuju svoje preferencije i da ih u tome ne sprečava ni činjenica da je takvo ponašanje kažnjivo zakonom.¹⁶ Ovo je bilo izrazito vidljivo tokom beogradskih izbora u martu 2018. godine.¹⁷

Takođe, praksa da se funkcioneri nalaze u izbornoj kampanji nije vezana samo za određenu partiju koja je dominantno prisutna u vlasti na republičkom i na lokalnom nivou. Funkcionerska kampanja je kao vid stranačke promocije prisutna kod skoro svih aktera koji imaju svoje predstavnike u institucijama na republičkom ili na lokalnom nivou, a koji se na bilo koji način ističu u javnosti.

U prilog tome, Crta posmatračka misija je u Doljevcu, Lučanima, Kladovu i Kuli zabeležila izraženo prisustvo najviših državnih, kao i lokalnih funkcionera na terenu, tokom trajanja kampanje. Međutim, za razliku od beogradskih izbora gde su republički funkcioneri, ministri i predsednica Vlade, bili u otvorenoj kampanji tokom koje su obilazili opštinske odbore Srpske napredne stranke ili u javnim

---

¹⁵ <https://www.danas.rs/politika/odrzana-izlozba-sest-godina-propadanja-u-lucanima/>

¹⁶ Zakon o Agenciji za borbu protiv korupcije u članu 29. eksplicitno zabranjuje funkcionerima da koriste javne resurse, skupove na kojima učestvuju, kao i susrete koje imaju u svojstvu funkcionera, u cilju promocije određenih političkih subjekata.

¹⁷ Crta posmatračka misija, *Beogradski izbori 2018 - Finalni izveštaj Crta posmatračke misije*, avgust 2018, http://crta.rs/wp-content/uploads/2018/08/CRTA_BG-izbori-finalni-izvestaj.pdf

izjavama podržavali otvoreno vladajuće liste, slične situacije nisu u velikoj meri bile prisutne u posmatranom periodu. Republički funkcioneri, uključujući i predsednika Srbije, Aleksandra Vučića, su povod za obilaženje četiri opštine pronalazili u otvaranju novih radnih mesta, posetama fabrikama, najavama novih ulaganja u ove opštine, obilaženju tekućih radova i projekata, obeležavanju jubileja javnih ustanova.

Tako je ministarka Slavica Đukić Dejanović prisustvovala obeležavanju 150 godina škole u Goračićima u opštini Lučani, dok je Bratislav Gašić, direktor Bezbednosno informativne agencije, obišao fabriku "Milan Blagojević - Namenska". Osim njih, Crta posmatračka misija je zabeležila da su Lučane u toku predizborne kampanje posetili i ministri Nebojša Stefanović, Vanja Udovičić, Aleksandar Vulin, Aleksandar Antić i Bratislav Nedimović. Ministar Nebojša Stefanović je u proteklih nedelju dana dva puta posetio Lučane. Tokom svoje prve posete Lučanima, ministar Stefanović je organizovao zatvoreni sastanak sa kandidatima za odbornike liste "Aleksandar Vučić - Zato što volimo Lučane i Dragačevo".

Takođe, Nebojša Zelenović, gradonačelnik Šapca je u novembru mesecu boravio u Lučanima u toku svog radnog vremena, kada je pružio podršku Savezu za Srbiju.

Tokom trajanja kampanje, Kulu je obišao predsednika Srbije Aleksandar Vučić, ministri Zlatibor Lončar, Vanja Udovičić, Branislav Nedimović, Zorana Mihajlović. Zorana Mihajlović je tokom zvanične posete Kuli u svojstvu ministarke građevinarstva i infrastrukture tokom koje je najvila nove kapitalne investicije u ovoj opštini, obišla i štand Srpske napredne stranke zajedno sa predsednikom Opštine Kula, Veliborom Milojičićem.¹⁸ Ovim potezom, sa pozicije ministra pružila je podršku političkom akteru, čime je našla u otvorenoj kampanji zloupotrebivši svoju funkciju.

---

¹⁸ <https://www.facebook.com/sns.kula/videos/315935909245121/>

Srpska Napredna Stranka Kula

30 November at 13:49 · 🌐

Посета Зоране Михајловић штанду и разговор са активистима

See Translation

Ministar prosvete nauke i tehnološkog razvoja, Mladen Šarčević, posetio je Kladovo i obišao osnovnu školu u ovoj opštini. Takođe, u Kladovu su boravili Zlatibor Lončar, kao i Zorana Mihajlović koja je najavila nova ulaganja u saobraćajnu infrastrukturu u ovoj opštini.

Doljevac su u ovom izveštajnom periodu posetili ministri Mladen Šarčević, Zorana Mihajlović i Vanja Udovičić.

4.4. Zloupotreba javnih resursa

Crta posmatračka misija je zabeležila nekoliko situacija u kojima su zaposleni u javnoj upravi i javnim preduzećima korišćeni u svrhu sprovođenja kampanje Srpske napredne stranke.

Poslanica Marinika Tepić je izvestila javnost u Parlamentu Srbije¹⁹ o korišćenju zaposlenih u javnoj upravi i javnim preduzećima u svrhu sprovođenja kampanje liste "Aleksandar Vučić - Zato što volimo Lučane i Dragačevo" u ovoj opštini. Marinika Tepić je tražila obaveštenje i objašnjenje od predsednice Vlade, Ane

¹⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=Nx8G6XWIAqw>

Brnabić, i ministra državne uprave i lokalne samouprave, Branku Ružiću o navodima da su zaposleni u gradskoj upravi i javnim preduzećima u Pančevu i Vršcu svoje radno vreme provode u sklopu kampanje u Lučanima. Do danas, nije poznato da li su Ana Brnabić i Branko Ružić odgovorili na postavljeno pitanje.

Kao ključnu aktivnost Srpske napredne stranke u Kuli, izdvajamo otvaranje fabrike Kalcedonija 21. novembra, koja bi u svom punom kapacitetu, prema navodima trebalo da obezbedi 400 radnih mesta za stanovnike ove opštine. Samom otvaranju fabrike prisustvovao je predsednik Srbije, Aleksandar Vučić, sa predsednikom pokrajinske vlade, Igorom Mirovićem. Prema informacijama koje su prikupili posmatrači Crte, u Kuli je postojala obaveza zaposlenih u javnoj upravi i preduzećima da prisustvuju otvaranju fabrike, dok su direktori javnih preduzeća dobijali instrukcije koliko zaposlenih treba da dovedu na otvaranje.

Česta pojava iz beogradskih izbora tokom kojih su opštine za svoje građane **organizovale besplatne sadržaje** u mnogo većem obimu nego u vanizbornom periodu, prisutna je i u kampanji za lokalne izbore u Doljevcu, Lučanima, Kladovu i Kuli. Po organizaciji različitih besplatnih sadržaja za svoje građane, Kula ima ubedljivu prednost u odnosu na ostale opštine, prema informacijama posmatrača Crta posmatračke misije. Opštinske vlasti u Kuli su u svojoj ponudi imale besplatne izlete i obilaske manastira na Fruškoj Gori za penzionere, besplatne pozorišne i bioskopske projekcije, ali i besplatne zdravstvene preglede pod nazivom “Za naprednije zdravlje”.

Prema ugledu na beogradske izbore, i ovaj izborni ciklus je obeležilo organizovanje besplatnih koncerata Ace Lukasa u Kladovu, Šabana Šaulića u Lučanima, ali i Saše Matića u Crvenki (Kula). Svi koncerti su organizovani u javnim prostorima. Iako su koncerti Ace Lukasa i Šabana Šaulića promovisani kao „poklon” građanima, oni su predstavljali potencijalnu zloupotrebu javnih resursa u svrhu promovisanja izborne liste broj 1.²⁰

U pogledu zloupotrebe javnih resursa ističemo aktivnosti u opštini Kula, gde su, u nekoliko navrata, u Domu zdravlja u Ruskom Krsturu organizovani besplatni zdravstveni pregledi pod sloganom “Za naprednije zdravlje”. Ova aktivnost nedvosmisleno upućuje poruku glasačkom telu kome bi trebalo da da svoj glas. Tokom ove aktivnosti izjave za medije davala je Ljiljana Beronja, zamenica direktora Doma zdravlja u Kuli čija se ispostava nalazi u Ruskom Krsturu a koja je predsednica Unije žena Opštinskog odbora Srpske napredne stranke u Kuli. Problem se javlja kada besplatni pregledi nisu besplatni, iako korisnicima oni nisu naplaćeni oni se naplaćuju iz poreza i doprinosa građana čime se omogućava funkcionisanje sistema zdravstvene zaštite. Stoga dolazimo do zaključka da je tokom kampanje, u interesu političke partije, došlo do zloupotrebe javnih resursa kroz korišćenje prostorija, instrumenata i zaposlenih u ambulanti u Ruskom Krsturu. Kako ovo nije zasebna situacija već trend govori u prilog tome još jedno organizovanje besplatnih pregleda koji su održani 25. novembra u Sivcu gde je održan bazar zdravlja pod istoimenim nazivom “Za naprednije zdravlje”. Građani su pozivani telefonima nasumično, kako se navodi, po preporuci SNS, ali su bili i obaveštavani pamfletima i plakatima.

---

²⁰ <https://www.facebook.com/oosnskladovo/posts/219418658957624>

4.5. Potkup i pristisci na birače i aktere u izbornom procesu

Atmosfera u kojoj se odvija izborna kampanja obeležena je tenzijama između aktera u opoziciji i na vlasti od samog njenog početka, strahom birača od ishoda izbornog procesa i otvorenim pritiscima i pretnjama usmerenih prema listama, ali i prema građanima. Prema informacijama dugoročnih posmatrača najveći pritisci na izborne aktere su zabeleženi u Lučanima, gde su do sada zabeleženi i najveći pritisci na birače da se opredele za određenu listu.

Pritisci na izborne aktere: "sumnjivi" napadi na aktiviste i propagandi materijal u kampanji

Jedan od čestih oblika vršenja pritiska na izborne aktere je u onemogućavanju prikupljanja potpisa za kandidaturu i sprečavanje održavanja predizbornih aktivnosti u javnim prostorima. Tokom predizborne kampanje, zabeležena su dva incidenta, od kojih su se sva tri dogodila u opštini Lučani. O paljenju banera Srpske napredne stranke i fizičkom napadu na aktivistkinju SNS, javnost je bila obaveštena putem saopštenja ove stranke. O ovim incidentima se, osim iz saopštenja stranke, ne mogu naći drugi podaci, dok prema informacijama do kojih je došla Crta posmatračka misija, verodostojnost iznetih tvrdnji u ovim saopštenjima je pod znakom pitanja.

Dugoročni posmatrači Crta posmatračke misije su izvestili da je Udruženje građana "Kritična masa" iz Kule imalo teškoće da overi potpise kako bi predalo listu, zbog zauzetosti notara. Iako je ova lista na kraju skupila potpise i predala listu, koja je proglašena, Crta posmatračka misija smatra da se problemi sa dostupnošću notarskih kancelarija za potrebe overe potpisa podrške građana za opozicione liste ponavljanju i sve više aktuelizuju u svakom narednom izbornom procesu. Ovakav trend dovodi do pitanja da li svi učesnici u izbornom procesu imaju jednak pristup notarskim kancelarijama. Ovo je od suštinske važnosti s obzirom na to da su akteri u ranijim izbornim procesima iz redova opozicije i grupe građana često iznosili sumnju u nepristranost notara i doživljavali notare kao **sistemski pritisak** na njihovu kandidaturu.

Ovo nije jedini oblik pritiska i zastrašivanja koji je primećen tokom predizborne kampanje. Zabeleženo je takođe i nekoliko slučajeva uništavanja materijala u kampanji i fizičkog nasilja. Paljenje banera sa logom SNS-a dogodilo se u Lučanima. Za ovaj incident je Srpska napredna stranka optužila opozicioni blok Savez za Srbiju u saopštenju za javnost. **Do momenta zaključenja ovog izveštaja Crta posmatračkoj misiji nije poznato da li su nadležni organi postupali u ovom slučaju niti ishod njihovog postupanja.**

Nedugo potom, izašlo je saopštenje Opštinskog odbora Srpske napredne stranke u Lučanima, kako je aktivistkinja SNS-a i kandidatkinja za odbornicu prilikom deljenja propagandnog materijala udarena u glavu i kako stranka najoštrije osuđuje politički motivisani napad. Ovaj događaj je izazvao reakciju predsednice opštine Lučani, Vesne Stambolić, koja je prva na listi za kandidaturu odbornika, i njenog zamenika Milivoja Dolovića da pozovu na smirivanje tenzija i fer nadmetanje u izbornom procesu, istovremeno optuživši opozicione stranke da su izazvale ovaj incident. Opozicioni blok u Lučanima je pak izneo sumnju da je počinilac član Srpske napredne stranke. **Policija do momenta zaključenja ovog izveštaja nije pronašla počiniooca.**

U Lučanima je zabeležen i navodni pokušaj **trgovine uticajem**, kada je zamenik predsednika Opštine Lučani, Milivoje Dolović, nudeći zaposlenje kandidatu za odbornika Saveza za Srbiju, Vukašinu Vujoviću, pokušao da ga odgovori od kandidature.²¹ Nakon što je snimak navodnog razgovora između Milivoje Dolovića i Vukašina Vujovića osvanuo u javnosti, Savez za Srbiju, izdao je saopštenje da je Vujović pozvan na informativni razgovor povodom snimka. Međutim, ovaj snimak nije nastao tokom ove izborne kampanje, već potiče iz 2014. godine²², dok **posmatračkoj misiji Crta epilog ovog događaja, ni iz 2014. niti iz 2018. godine, nije poznat.**

Međutim, postavlja se pitanje da li su ovo samo primeri pokušaja stranka kako u vlasti, tako i u opoziciji, da skrenu pažnju na sebe i prikupe još malo predizbornih bodova na račun svojih protivnika.

Pritisci na birače: nepoznata vozila, otvorene pretnje i kupovina glasova

“Ljudi su pomalo zabrinuti i uplašeni za bezbednost, budući da im ljudi iz raznih partija dolaze na vrata vrlo često. Želeli su po svaku cenu da ostanu anonimni.” iz izveštaja dugoročnih posmatrača u Lučanima

Tokom predizborne kampanje primećeno je od strane dugoročnih posmatrača da su građanima Lučana koji su potpisali listu Saveza za Srbiju kao i kandidatima za odbornike direktno upućivane **pretnje**. Pretnje su upućivane u vidu zastrašivanja da će ostati bez posla, da neće dobiti posao, ali su upućivane i fizičke pretnje. O ovim pretnjama niko ne želi da se javno izjašnjava, a koliko je čitava ova situacija uzela maha govori i odustajanje kandidatkinje za mesto odbornice Olivera Protić, čijoj su porodici ali i njoj samoj upućivane pretnje. Prema informacijama prikupljenih od strane posmatrača Crte, podatke o potpisnicima izborne liste koalicije Saveza za Srbiju je izborna komisija dostavila aktivistima SNS-a uz uputstvo da se tim licima preti i da se ta lica opomeni i da im se zapreti da ne glasaju za listu koju su potpisali.

Međutim, zabeležene pretnje i pritisci na birače nisu bile usmerene samo na građane koji su pružili podršku Savezu za Srbiju. Prema informacijama dugoročnih posmatrača Crte, u proteklih mesec dana građane mesnih zajednica Grab, Milatovići i Dučalovići u Lučanima su nekoliko puta obilazili aktivisti liste “Aleksandar Vučić - Zato što volimo Lučane i Dragačevo” u vozilima sa registracijama Šida i Pančeva. Prema navodima građana ovih mesnih zajednica, ova lica su se meštanima obraćala sa pitanjima izlaze li na izbore, za koga će da glasaju i kakve su njihove individualne potrebe i potrebe mesnih zajednica u kojima žive. U nekoliko navrata su građani koji su oklevali da se izjasne za koga će glasati dobili otvorena upozorenja da će izgubiti posao ili da neće moći da upišu dete u vrtić ukoliko ne glasaju za listu broj 1.

---

²¹ <https://twitter.com/gostovicpredrag/status/1068169867948376067?s=12>

²² http://tvreporter.rs/2014/12/25/ekskluzivno-audio-snimak-kako-sns-nudi-posao-kandidatu-dveri-na-izborima-da-izda-dveri-i-podrzi-sns-u-opstini-lucani/?fbclid=IwAR0pORQzaVq5svOaH4ZuEARW8fFaiDUmXQqWLa1hpRXi_88O4J5uajr5Gjc

Marinika Tepić je nakon vikenda provedenog u Lučanima, obavestila javnost o tome da aktivisti SNS vrše pritiske na birače i primoravaju ih da glasaju za listu broj 1 nuđenjem novca za glas.²³

Kao primer indirektno kupovine glasova navodimo situacije u kojima se građanima deli humanitarna pomoć u zamenu za siguran glas. Crta posmatračka misija je prikupila navode o situacijama u kojima se pokušava indirektan potkup glasova pomoću paketa s prehrambenim namirnicama (ulje, šećer, brašno, mesni narešci), paketa sa sredstvima za higijenu i kućnom hemijom, besplatnih zdravstvenih pregleda ili ponuda besplatnih programa u organizaciji opštine ili stranke.

4.6. Kampanja u medijima: programi lista u senci poseta funkcionera

Crta posmatračka misija je zabeležila da je kampanju u medijima **obeležilo izveštavanje o izborima samo u kontekstu poseta i aktivnosti republičkih i lokalnih funkcionera u Doljevcu, Lučanima, Kladovu i Kuli**. U medijima nije zabeleženo izveštavanje o programima proglašene lista, niti sadržaji koji se tiču edukacije birača o izbornom procesu.

O izbornim aktivnostima i kampanji su predominantno **izveštavali lokalni mediji**. Mediji sa nacionalnom pokrivenošću su kampanju u najvećoj meri ispratili veću da su izbori u ove četiri opštine raspisani. O ostalim dešavanjima tokom kampanje, nacionalni mediji su izveštavali prenošenjem stranačkih saopštenja ili izveštavanjem o incidentima.

Zabeleženi su slučajevi da se lokalna glasila, kao što je "Kulska komuna" u Kuli, dele na štandovima liste Srpske napredne stranke. Izdavač lista "Kulska komuna" je preduzeće privatizovano u avgustu 2018.godine.

---

²³ <https://www.danas.rs/politika/tepic-aktivisti-sns-ciste-stale-seku-drva-i-nude-novac-za-glas/>